

AKADEMİSYEN YAYINEVİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KİTABI
2018

SOSYAL BİLİMLER
DİL VE EDEBİYAT

Editör
Mesut GÜN

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-076-9

Kitap Adı

Sosyal Bilimler Dil ve Edebiyat

Editör

Mesut GÜN

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SPO000000

DOI

10.37609/akya.1473

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

sjparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 30 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 750 kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tanımlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan “**Bilimsel Araştırmalar Kitabı**” serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Mart ve Eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Yaklaşık 30 kitapla başlayan bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Dil ve Üslup Üzerine	1
	<i>Osman ARICAN</i>	
Bölüm 2	Geçmişe Dönük Rus Ütopyası: Folklorik Canlanmanın Lokomotifini Olarak Slavofil Düşünce.....	13
	<i>Duygu ÖZAKIN</i>	
Bölüm 3	Çaresiz Romanında Mediha ve Münir Karakterlerinin Beden Dilinin ve Kişilerarası İletişiminin İncelenmesi	21
	<i>Duygu AYDEMİR</i>	
Bölüm 4	Farklı Yayın ve Çalışmalara Göre Dîvânü Lugâti't-Türk'teki Yansıma Kelimeler.....	31
	<i>Pelin KOCAPINAR</i>	
Bölüm 5	“Karıncanın Su İçtiği” Adlı Romanda Göç.....	41
	<i>Alev ÖNDER</i>	
Bölüm 6	Yabancı Dilin İş Yaşamındaki Önemi ve Yabancı Dil Kurslarının Mesleki Boyutu: İsmek Örneği.....	53
	<i>Kemal YILDIZ</i>	
Bölüm 7	Azerbaycan Çocuk Edebiyatı'ndaki Şifâhî Türlerin Tasnifine Dair Tespit ve Öneriler	65
	<i>Atıf AKGÜN</i>	

Bölüm 1

DİL VE ÜSLUP ÜZERİNE

Osman ARICAN¹

Giriş

Hem günlük kullanımlarda hem de alanla ilgili bilimsel çalışmalarda dil – üslup terim tercihleri farklılık göstermektedir. Zaman zaman bu tercihler birbirinin yerine de kullanılmaktadır. Günlük kullanımlarda kendini pek hissettirmeyen bu ayrıntı özellikle alanla ilgili çalışmalarda farklı veri ve sonuca götürmektedir. Bu durum bilimsel bilginin genel geçer yönünü gölgede bırakmaktadır. Doğru terminoloji kullanımı bir bakıma ortak “kod” olarak düşünüldüğünde doğru üretim ve doğru sonucu doğuracaktır. Genel anlamda ortak üretimin ortak sonuca ulaşabilmesi için de ortak anlayışın olması gerektiği ortadadır. Çalışmada hem alanla ilgili hem de pratikte terminoloji kullanımı üzerine yoğunlaşmıştır. Bir tarafıyla terimlerin karşılaştırıldığı çalışma olarak da değerlendirilebilir.

Çalışma, giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte insan – dil arasındaki bağlantı ve doğru terminoloji kullanımı üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde dil ve dil terimi üzerine araştırmacıların görüşlerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Tanımlardaki ortak ve farklı yönler kendi içerisinde bir bütünlük oluşturacak şekilde ele alınmıştır. İkinci bölümde üslup ve üslup terimi üzerinde durulmuştur. Özellikle üslup terim tanımı, sınırlılığıyla ilgili olarak görüşlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde gazete ve televizyonda dil – üslup terim kullanımları üzerine yoğunlaşmış ve çeşitli basın yayın organlarından örneklerle yer verilmiştir. Ayrıca bölümlerde gerekli yerlerde tablo ve şekillerle yorum ve veriler somutlaştırılmıştır, çıkarımlara gidilmiştir.

Her bir varlığın kendi unsurlarını oluşturan parçaları diğer varlıklardan ayırt edici özellik taşıyor ve insanoglu diğer yaratılanlardan pek çok yönüyle ayrılır. Dolayısıyla insan ve insanı oluşturan özellikler yumağı ile diğer varlıklar arasında “dil” en belirleyici unsurdur. Dilin kullanım sahasına ve bilim disiplinine girmesi, sınırlarının oluşması ve terminolojisinin ortaya çıkması, insan – dil ilişkisi temelinde gerçekleşir.

İnsan – dil arasındaki yakınlık düşünüldüğünden daha da fazladır. Konuyla ilgili olarak Gadamer “Dil sadece insanın dünyada sahip olduğu şeylerden biri değildir; insanın bir şekilde bir *dünyasının* olması da ona bağlıdır. Dünya olarak dünya, dünyadaki başka hiçbir yaratık için değil, insan için vardır.” (Gadamer, 2009:253) der. Humboldt ise Antikçağ’dan beri insanını diğer varlıklardan ayıran başlıca ayırıcı unsurunu ve düşünce dil ilişkisini, “İnsan zoo logon ekhon’dur. Yani insan konuşan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, el-mek: aricanosman@yahoo.com

Farklık terminoloji üzerinden hareket edilirse sonuçların tutarsız ve geçersiz olabileceği görülmektedir. Ayrıca farklı terminolojiye bağlı olarak farklı ölçütlerin esas alınması herhangi bir elle tutulur yorum ya da veri sunmayacağı sonucu çıkarılabilir.

Dil tanımlarına incelendiğinde genel anlamda ortak noktalar olarak bildirişim, duygu ve düşüncüyü aktarmada araç, birçok yönü olan işaret sistemi, göstergeler dizgesi gibi yönler ön plana çıkmaktadır. Fakat üslupta tanımlamaları ve sınırlılığıyla ilgili olarak yakın zamanda ortak noktada buluşmanın zor olduğu söylenebilir.

Dilin işlevsel tarafıyla konuya yaklaşıldığında da alan çalışmalarında da ciddi bir terim kargaşasının varlığından söz edilebilir. Bu durum çok sayıda farklı örnek ve tespitle ortaya konmuştur.

Dilin gelişim süreci üsluba göre ileridir ve modern anlamda üslup gelişim ve olgunlaşma sürecinin başındadır. Aynı zamanda her ikisinde bu süreç devam etmektedir.

Dil kendi içerisinde bağımsız bir yapı sistemidir ve neseldir. Üslup ise dile bağımlıdır aynı zamanda dile göre öznel özellikler taşır. Diğer taraftan dilin malzemesi kendisidir, üslubun ise dildir.

Dil bir millete, topluma, vs. aittir. Üslup ise daha fazla, şahsa, topluluğa, esere, döneme, vs. ait olabilir. Diğer bir ifadeyle üslup dilin kullanım yollarıyla ortaya çıkar.

Dil aynı zamanda bir bilim disiplindir. Üslup ise bilim disiplini olma yolundadır. Bu disiplin oluşumunda doğru terminoloji kullanımı, doğru veriyle, doğru sonucu verecektir. Dolayısıyla hem günlük kullanımda hem de bilimsel çalışmalarda ortak sonuç ortaya çıkacaktır.

Kaynakça

A Haber (2017). Gençlerle Büyük Buluşma- Cumhurbaşkanı Erdoğan. (12/04/2017 tarihinde <https://www.ahaber.com.tr/webtv/programlar/a-haber/genclerle-buyuk-bulusma-cumhurbaskani-erdogan> adresinden ulaşılmıştır).

Akarsu, B. (1984). Wilhelm Von Humboldt'da Dil – Kültür Bağlantısı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aktaş, Ş. (2007). Edebiyatta Üslup ve Problemleri. (5. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.

Banguoğlu, T. (2011). Türkçenin Grameri. Ankara: TDK Yayınları.

Barnes, B. (2008). T. S. Kuhn ve Sosyal Bilimler. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Başkan, Ö. (2003). Bildirişim İnsan – Dili ve Ötesi. İstanbul: Multilingual.

Çalışkan, A. (2014). Üslup ve Üslupbilim Üzerine – 1: İlk Belirlemeler. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi,34 (7), s. 29-52.

Çetin, N. (2009). Şiir Tahlilleri 1. Ankara: Öncü Kitap.

Çetişli, İ. (1998). Cahit Külebi ve Şiirleri. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergin, M. (2011). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Foucault, M. (2015). Kelimeler ve Şeyler. (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Gadamer, H.G. (2009). Hakikat ve Yöntem II. Paradigma Yayıncılık.

Haber 32 (2018). Mustafa Ceyhan'dan ilginç çıkış. (05/06/2018 tarihinde <http://www.haber32.com.tr/isparta/mustafa-ceyhan-dan-iligic-cikis-h113105.html> adresinden ulaşılmıştır).

Habertürk (2018). Beşiktaş Başkanı Fikret Orman'dan Talisca'ya sert sözler!. (14/06/2018 tarihinde <https://www.haberturk.com/besiktas-baskani-fikret-orman-dan-talisca-ya-sert-sozler-2015227-spor/13> adresinden ulaşılmıştır).

Hürriyet (2017). Yeni dil yeni yaklaşım. (04/10/2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/yeni-dil-yeni-yaklasim-40598919> adresinden ulaşılmıştır).

Sosyal Bilimler Dil ve Edebiyat

Hürriyet (2018a). Gül, işte bu yüzden kaybetmeye mahkûmdu. (12/06/2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/gul-iste-bu-yuzden-kaybetmeye-mahk-mdu-40864921> adresinden ulaşılmıştır).

Hürriyet (2018b). Sanders'a 24 Nisan sorusu. (25/04/2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/sandersa-24-nisan-sorusu-40816978> adresinden ulaşılmıştır).

İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, A. S. (2011). Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

John, C. & Condon, J. (1995). Kelimelerin Büyülü Dünyası. Anlam Bilim ve İletişim, İnsan Yayınları.

Karağaç, G. (2013). Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları

Karakaya, Ş. (2007). Dil Gelişimi ve Dil Politikası. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karakaya, Z. (1996). Üslup ve Üslupbilim Kuramları, Akademik Aç, S. 2, s. 117-133.

Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.

Köksal, M. F. (2016). Son Dönem Divan Şairlerinden Kütahyalı Vasfî Dîvânı. İstanbul: Kesit Yayınları.

Önal, M. (2011). Edebî Eserde İfade. Ankara: Akçağ Yayınları.

Öner, N. (1974). Klasik Mantık. (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Özbalcı, M. (1998). Ahmet Kutsi Tecer: Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özbay, H. (1994). Çolpan'ın Şiirleri. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Porzig, W. (2003). Dil Denen Mucize. (Vural Ülkü, Çev.). Ankara: TDK Yayınları.

Rifat, M. (2005). XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları: 2. Temel Metinler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Saussure, F. (2001). Genel Dilbilim Dersleri. (Berke Vardar Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.

Toklu, M. O. (2013). Dilbilimine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.

Türkçe Sözlük – 1. (1998) A – J, (Yeni Baskı). Ankara: TDK, Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Türkçe Sözlük – 2. (1998) K – Z, (Yeni Baskı). Ankara: TDK, Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Vardar, B., Güz, N., Öztokat, E., Senemoğlu, O. & Sözer, E. (1998). Açıklamalı Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: ABC Tanıtım Basımevi.

Yenişafak (2017a). Arap Baharı'ndan kesintisiz darbe düzenine doğru Mısır'da darbenin 5. yılı mü-nasebetiyle. (03/07/2018 tarihinde <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/arap-baharin-dan-kesintisiz-darbe-duzenine-dogru-misirda-darbenin-5-yili-munasebetiyle-2038770> adresinden ulaşılmıştır).

Yenişafak (2017b). Bize özgü bir münavevver tipi. (04/07/2017 tarihinde <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erolgota/bize-ozgu-bir-munavevver-tipi-2038759> adresinden ulaşılmıştır).

Bölüm 2

GEÇMİŞE DÖNÜK RUS ÜTOPYASI: FOLKLORİK CANLANMANIN LOKOMOTİFİ OLARAK SLAVOFİL DÜŞÜNCE

Duygu ÖZAKIN¹

Giriş

18. yüzyılda, I. Petro'nun reformlarıyla yüzünü Batı'ya dönen Rus Çarlığı, sanat alanında Avrupa kaynaklı akımlardan etkilenmeye başlar. Rusya'nın Batı'ya açılan penceresi olarak, bataklık bir alan üzerine inşa edilen St. Petersburg şehri, İtalyan mimarlar tarafından tasarlanan Barok stilde binalarla ve gösterişli katedrallerle karakterize olur. Bu süreçte Rus düşünce dünyası, Petro reformlarının aydınlanmaya gerçekten hizmet edip etmediği konusunda fikir birliğine varabilmiş değildir. 19. yüzyılın ilk yarısında, Batılı değerlerin model alınması gerekliliğini savunan düşünürlere karşı, tamamen Rus köklerine dayanan yaşam biçimini idealize eden, halk yaşamının ve sanat eserlerinin basit, sade ve doğal niteliklerinden etkilenen bir grup düşünür ve sanatçı ortaya çıkar. Yüzyılın ikinci yarısında ise, yaklaşan devrimci hareketin emaresi olarak, sanatta eleştirel realizm dönemi yaşanır. Halktan kimselelerin ve günlük köy yaşamının sanata konu edilmesi bu döneme denk düşer. Batıcı aydınlara karşı çıkarak, halkın geleceğini sadece Rus geçmişinden ilhamla yeniden inşa etmek isteyen romantik-milliyetçi bir hareket olan Slavofil düşünce (Slavyanofil'stvo), dönemin Rus sanatçılarını etkiler. Bir grup sanatçı, etnografik araştırmalar yapmaya, üzerine geleceği inşa edecekleri özgün Rus ruhunun izini halka ait eşyalar da, giysilerde, geleneksel yaşantıda sürmeye ve araştırmalarını kamuoyu ile paylaşmak üzere süreli yayınlar çıkarmaya başlar.

Bu çalışmada, sözü edilen sanat topluluklarının halk temasına yaklaşımları değerlendirilmiş ve geleneksel unsurları çağdaş sanata eklemelerken izledikleri yolun, Slavofil düşünce ile kesişme noktalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada, folklor ve etnografya araştırmacılarının çalışmaları sonucu bir araya getirilen somut ve somut olmayan kültürel miras örneklerini değerlendirdikleri ve halk sanatı üzerine yazdıkları metinlerden faydalanılmıştır. Rus tarihinde halk bilimi çalışmalarının geçmişine değinilmekle beraber, ulusal kimlik arayışı sürecinde Rus folklorunun yeniden canlanması, 19. yüzyıl sonunda sanat çevreleri arasında Slavofil düşüncenin yükselişi ve eserlere yansıtılması, çalışmanın sınırlılığını belirlemiştir.

¹ Erciyes Üniversitesi, dozakin@erciyes.edu.tr

19. yüzyıl için yeni yöntemlerden biri fotoğraflamadır ve Rusya İmparatorluğu'nda yürütülen etnografik çalışmalarda önemli rol oynamıştır. İmparatorluğun etnik çeşitliliğini objektif bir biçimde belgelemenin yanı sıra, tüm dünyaya imparatorluğun zenginliğini kanıtlamak adına fotoğraflama tercih edilmiştir. 1900'lerin ilk on yılında, neoprimitif sanatsal hareketler, ulusal mirası yeniden keşfetmeye ve geleneksel stilleri uyarlamaya çabalasa da, Ekim Devrimi sonrası güdümlü sanat anlayışıyla başa çıkamamıştır.

Bugün Rus halk bilimi araştırmacıları, yöntemleri ve tartışmalarıyla, dünyada olduğu gibi ülkemizde de yakından takip edilmektedir. Halk bilimi araştırmalarında Rus ekolünün hem yöntemlerinden faydalanılmış, hem de Sovyet döneminde, birliğin dağılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan halklara uygulanan asimilasyon faaliyetleri tartışılmıştır. Bu çalışma, Rus İmparatorluğu'nun sırasıyla Batılılaşma, Slav köklerine dönüş ve düşüş dönemlerinde yürütülen; daha sonra Sovyet topraklarındaki tüm halkları Sovyet vatandaşı kimliğinde eritmeye yönelik sanatsal ve halk bilimsel faaliyetlerin, 19. yüzyıl sonundaki romantik-milliyetçi motivasyonlarını ortaya koymaya çalışmıştır.

Kaynakça

- Antonova, Y. A. (2012). "Novyy natsional'nyy stil' v russkom moderne" *Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta* 67, 81-85.
- Bilibin, I. Ya. (1904). "Narodnoye tvorchestvo russkogo Severa" *Mir iskusstva* 12, 303-318.
- Brodskiy, N. L. (1910). *Ranniye slavyanofily: A.S. Khomyakov, I.V. Kireyevskiy, K.S. i I.S. Aksakovy*. Moskva: Tip. t-va I.D. Sytina.
- Golynets, S. V. (2004). "Sergei Dyagilev i natsional'no-romanticheskoye iskaniya v russkom iskusstve" *Izvestiya Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta* 33, 211-220.
- Gradovskiy A. D. (2012). *Pervyye slavyanofily*. Moskva: Direkt-Media.
- İnanır, E. (2004). "Rus Yazınında 'Slavcılık' Düşüncesi" *Litera* 16, 121-134.
- Karaca, B. (2005). "Rus Edebiyatının Güncel Sorunlarından Biri: Sovyet Döneminde Arşivlere Kapatılan Yazarlar" *İmge Öyküler* 2, 12-20.
- Kaya, S. & İşyar, Ö. G. (2009). "Rus Yayılmacılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi" *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları* 8, 25-49.
- Kerimova, M. M. (2011). "Formation of Russian Ethnography (1750-1850)" *Traditiones* 40, 119-136.
- Olcay, T. (2004). "Nikolay Gogol'ün Ukrayna Folkloruna Yaklaşımı" *Milli Folklor* 61, 172-184.
- Olcay, T. (2008). "19. Yy. Rus Edebiyatında Romantizm Üzerine" *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17, 367-381.
- Skorobogacheva, Ye. A. (2015). "Problema interpretatsii khudozhestvennykh traditsiy i obrazov russkogo severa v tvorchestve I.Ya. Bilibina" *Observatoriya kul'tury* 1, 77-82.
- Sokolov, Yu. M. (2007). *Russkiy fol'klor*. Moskva: Izd. Moskovskogo universiteta.
- Solovyova, K. (2011). "Russian Ethnographic Photography of the 19th Century and Orientalism" *Manuscripta Orientalia* 17, 33-42.
- Temur, N. (2010). "Folklor-İdeoloji Bağlamında Sovyetler Birliği Dönemi Folklor Politikaları ve Bu Politikaların Kırgız Folkloruna Etkileri" *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 53, 219-232.
- Uluoğlu, S. (2010). "Rus Folkloru Üzerine Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 24, 259-274.
- Velikhovskiy, L. N. & Kandaurova, T. N. (2012). "Rossiyskiye predprinimateli v sotsiokul'turnom prostanstve Rossii v XIX - nachale XX veka" *Trudy istoricheskogo fakul'teta Sankt-Peterburgskogo universiteta* 9, 14-22.
- Walicki, A. (2009). *Rus Düşünce Tarihi: Aydınlanma'dan Marksizme*. (A. Şenel, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Zdravomyslova, O. M. (2000). "Russkaya ideya: antinomiya zhenstvennosti muzhestvennosti v natsional'nom obraze Rossii" *Obshchestvennyye nauki i sovremennost'* 4, 109-115.

Bölüm 3

ÇARESİZ ROMANINDAKİ MEDİHA VE MÜNİR KARAKTERLERİNİN BEDEN DİLİNİN VE KİŞİLERARASI İLETİŞİMİNİN İNCELENMESİ

Duygu AYDEMİR¹

Giriş

İnsanlık tarihi ile başlayan iletişim tohumu, insanlara birbirleriyle anlaşabilme ve bu yolla beraber yaşayabilme fırsatı vermiştir. Diğer bir deyişle iletişim bir bilgi alış-veriştir. Yoloğlu (2016) iletişimi “duygu, düşünce, bilgi, davranış ve tutumların bir kaynak tarafından kodlanarak mesaj haline getirilip, bir araç vasıtasıyla hedefe iletilmesi” (Yoloğlu, 2016;15) olarak tanımlamıştır.

İletişim türleri bakımından sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve yazılı iletişim olarak üç başlık altında ele alınmaktadır. Biçimleri bakımından ise, bireyin kendisi ile iletişimi, bireylerarası iletişim, grup iletişimi, örgütsel iletişim ve kitle iletişim olmak üzere beş başlıkta toplanmaktadır. Bu gruptan bireylerarası ya da diğer adıyla kişilerarası iletişim bireyin insanlarla olan iletişimi demektir. “İletişim bilimi açısından kişilerarası iletişim, insan iletişimini kapsamakta, tüm özellikleri ile etkileşimde bulunan insanın zaman süreci içinde gelişen ve değişen ilişkileri ve bu ilişkilerin sonuçları ele alınmaktadır” (Gürüz ve Eğinli, 2012; 49).

İnsanların birbirleriyle bilgi alıp verme sürecinde hayati bir öneme sahip olan kişilerarası iletişim beden dili ile de desteklenmektedir. Beden dili iletişim esnasında aktarılan mesajın jest ve mimikler gibi beden çeşitli uzuvları kullanılarak pekiştirilmesi demektir, sözsüz iletişim olarak da adlandırılır. “Kinesik biliminin” kurucusu Birdwhistell 1955’te yaptığı araştırmasında iki kişi arasındaki iletişimin sadece % 35’nin verbal (sözel, dijital iletişim=sembol dili) %65’nin ise nonverbal (sözsüz, analog iletişim=sembol kullanılmayan dil) olduğunu tespit etmiştir” (Hübler, 2001, akt. Özbent, 2007; 260).

Beden dili sözsüz iletişimin bir alt dalıdır. “Rosenbusch’a göre sözsüz iletişim üçe ayrılır; nesnel genel, anlamda iletişim (giyim, parfüm...), sesli nonverbal iletişim (tonlama, vurgu...), sessiz nonverbal iletişim (beden dili)” (Rosenbusch, akt. Özbent, 2007). İletişim bir bütündür ve bütün bu dallar ahenkle verilmek istenen mesajın tam olarak karşıya iletilmesine yardımcı olur. Beden dili sözel bilginin desteklenmesini sağlar fakat bazen de söylenen sözle beden dili bir tezatlık oluşturur. Bu du-

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, eposta:duygumb@gmail.com

Bu iki karakterin hayatlarını buluşturan olgu aşk olmasa da aralarında kopmaz bir bağlılıktan söz edilebilir. Mediha batı ile doğu kültürünü kendinde harmanlayıp imam nikahlı bir öğretmen ve annelik (fedakarlık) unvanını doğum yapmadan sırtlanan bir yardımsever, çare bulucu olarak cinsiyetsizleşmiştir. Erkekler ve kadınlar ona kadın olarak değil de adeta bir melek olarak bakmaktadır. Bu yüzden O da kadınlığının farkına varamamıştır.

Münir ise erkek egemen toplumun ona verdiği kadınlara istediği gibi davranabilme izni ile beğendiği kadınlara özgürce yaklaşmaktadır. Erkeklerin de kendi içlerinde hegemonyası olduğu düşünüldüğünde Şehnaz Münir'in erkekliğini kanıtlaması için muhteşem bir araç olmaktadır. Bu yüzden daha Şehnaz'ı yeterince tanımadan sadece güzel olduğu için onunla evlenmektedir. Fakat sonunda Şehnaz'ın hayatlarına girmesiyle Mediha ve Münir'in aralarındaki iletişimin çeşidi, boyutu, sebebi beraklaşıp açığa çıkmıştır. Şehnaz'dan ayrılan Münir evi terkeden Mediha'ya koşmuş, ayaklarına kapanıp, ağlamıştır. Mediha da bu durumdan etkilenerek ve ona sarılmakta ve onu kabullenmektedir. Mediha bir kadın sayesinde kadınlığını keşfetmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde hemcinslerin davranışlarının etkisi büyüktür.

Son Notlar

1. Bu makalede gönderme ve alıntılar Halide Edip Adivar'ın Çaresaz romanından yapılmıştır. Sayfa numaraları romana aittir.

Kaynakça

- Adivar, H. E. (2011). Çaresaz. İstanbul: Can Yayınları
- Baltaş, A. Ve Baltaş, Z. (1993). Beden Dili Çok Önemlidir. Yönetim, Yıl;4, 14, ss. 15-21
- Bayram, S. (2011). Tarih Boyunca Kadın ve Türk Edebiyatında Değişen Kadın İmgesi. Köprü Dergisi, 113
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile Ve Kadın Emeği. Birikim Dergisi, 86, ss. 139
- Eğinli, A. T. &Gürüz, D. (2012). Kişilerarası İletişim: Bilgiler Engeller Etkiler, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık
- Erkol, G. (2011). Osmanlı -Türk Romanından Çağdaş Türk Romanına Kadınlık: Değişim ve Dönüşüm. Türkiyat Mecmuası, 21, ss. 147-175
- Genç,H. N. (2016). MadamBovary'yi Beden Diliyle Okumak. Border Crossing, 82:2, ss. 267-291
- Hartley, P. (2010). Kişilerarası İletişim. Çev. Doğanay, Ü., Özdemir, P., Şanlı, H. K., Şimşek, B., Taştan, i. Ö., Yamanoglu, M. A., Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Karataş, E. (2009). Türkiye'de Kadın Hareketleri Ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri1. Turkish Studies, 4; 8, ss. 1653-1673
- Kaypakoğlu, S. (2010). Kişilerarası İletişim Cinsiyet Farklılıkları Güç ve Çatışma. İstanbul: Derin Yayınları
- Merchant, K. (2012). How Men And Women Differ: Gender Differences in Communication Styles, Influence Tactics, and Leadership Styles. Claremont Mckenna College, CMC Senior Theses. Paper 513
- Özbent, S. (2007). Sınıfta Beden Dili. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27;2, ss. 259-289
- Tayfun, R. (2010). Etkili İletişim ve Beden Dili. Ankara: Nobel Yayınevi
- Üstünsel, G. (2011). Etkili İletişim Becerileri Ve Beden Dili. Namık Kemal Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yılmaz, A. (2013). Halide Edip'te Kadın Hakları. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 20,1, ss. 119-134
- Yoloğlu, N. (2016). İletişim Bilimleri Açısından Mesleki Etik Temel İlkeler. Ankara: Sage Yayınevi

Bölüm 4

FARKLI YAYIN VE ÇALIŞMALARA GÖRE DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK'TEKİ YANSIMA KELİMELER¹

Pelin KOCAPINAR²

Giriş

Doğadaki varlıkların seslerini yansıtacak şekilde oluşturulan sözler *yansima* olup bunun için farklı terimler de kullanılmaktadır.

Zeynep Korkmaz *yansılama* (Alm. Onomatopöie, Lautbild, Schallnachahmung; Fr. onomatopée; İng. onomatopoeia; Osm. lafz-ı taklîdî, savt-ı taklîdî) terimini kullanmış ve “Doğadaki insan dışı canlı ve cansız varlıkların çıkardığı ses ve gürültüleri taklit yoluyla yansıtan sözler: *gür gür, çat pat, pat pat, küt küt, hır hır, gürül gürül, hav hav, civ civ, ciyak ciyak, mışıl mışıl, zırl zırl, parılda, hırıl-da- vb.*” şeklinde açıklama yapmıştır (Korkmaz, 2003: 240).

Berke Vardar ise *yansima* terimini “Dış gerçeklik düzleminde var olan ses ya da gürültüleri, işitimsel izlenimi yansıtacak biçimde aktaran, adlandırılan gerçeği ses öykünmesi yoluyla belirten dilsel öge (örn. pat, fak, tık tık, vb.)” olarak açıklamıştır (Vardar, 2002: 216).

Dilbilim Sözlüğü'nde *yansima*, “Doğa ve hayvan seslerine benzer seslerle yapılan, görüntüleri işitimsel bir izlenim yansıtacak biçimde aktaran, bir gerçeği ses öykünmesi yoluyla belirten dilsel öge; örn. *miyavlamak, tıkırtı, takırtı, şırıldamak, tak tak, gürlemek, vızıldamak, mışıl mışıl vb.*” şeklinde tanımlanmış ve örneklenmiştir (İmer vd., 2011: 262).

Tahsin Banguoğlu *yansılama* terimini kullanır ve bu terimi “tabiat seslerini tasvir veya kabataslak taklit ederek meydana gelmiş ses toplulukları” olarak açıklar. Ünlemlerde olduğu gibi bunların da seslerin andırdığı nesne veya hareket anlamını taşıdıklarını ifade eder (Banguoğlu, 1995: 402).

Hamza Zülfikar, ülkemizde bu konunun *onomatope* teriminden başka “yansima, yansılama, yansıtan kelime, yankı kelime, yankılık, tabiat taklidi kelime, ses taklidi, taklîdî nida, sesad” terimleriyle de ele alındığını kaynak göstererek belirtmiş, bunlar arasında kuruluş açısından doğru olan “yansima” teriminin daha yaygın olduğunu dile getirmiştir (Zülfikar, 1995: 5).

¹Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR tarafından 4-5 Mayıs 2018 tarihleri arasında düzenlenen “II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi”nde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilip düzenlenmiş şeklidir.

²(Dr. Öğr. Üyesi); Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çankırı/TÜRKİYE.

ça zaman harcanmaktadır. Hem zamandan kazanmak hem de daha doğru tespitler yapabilmek için ABE-ZA yayınının giriş bölümü dikkatle okunmalıdır.

Kaynakça

- Atalay, B. (2013). *Divanü Lûgati't-Türk* (Çeviren: Besim Atalay), Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Batur, Z. ve Beyret, T.N. (2014). Divânü Lûgati't-Türk'te Taklit Kelimeler, *International Journal of Language Academy*, 2(1), 179-189. (9/6/2018 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php adresinden ulaşılmıştır).
- Ercilasun, A.B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Dîvânu Lûgâti't-Türk*. Ankara: TDK Yayınları.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Koca, E. (2007). Divanü Lûgat-it-Türk'teki Yansıma Kelimelerin Leksiko-Semantik Analizi, (9/6/2018 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php adresinden ulaşılmıştır).
- Koca, E. (2012). Dede Korkut Hikâyelerindeki Yansıma Sözlere Leksiko-Semantik Analizi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. (Yaz 2012). XII/1: 393-408. (9/6/2018 tarihinde http://tdid.ege.edu.tr/files/dergi_12/19.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Koca, E. (2013). Divanü Lûgati't-Türk'teki Yansımali Sözcüklerin Görev ve Anlamlarına Göre Sınıflandırılması. *Türk Dünyası, Güz 2013*. 1/36:55-71. (9/6/2018 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr/images/36%20koca.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Koca, E. (2008). Divanü Lûgat-it-Türk'teki Yansıma Kelimelerin Fonetik Özellikleri. (Kırgızca) (9/6/2018 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php adresinden ulaşılmıştır).
- Koca, E. (2008). Divanü Lûgat-it-Türk'teki Yansıma Kelimelerin Yapısı, (9/6/2018 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php adresinden ulaşılmıştır).
- Korkmaz, Z. (2003). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Gramerinin Sorunları II* (1999). Ankara: TDK Yayınları.
- Türkay, K. (1978). Kaşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler. (Haz.: Mustafa Canpolat, Semih Tezcan, Mustafa Şerif Onaran). *Ömer Asım Aksoy Armağanı* içinde (s. 241-257). Ankara: TDK Yayınları.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MULTILINGUAL.
- Zülfiyar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler*. Ankara: TDK Yayınları.

Bölüm 5

“KARINCANIN SU İÇTİĞİ” ADLI ROMANDA GÖÇ

Alev ÖNDER¹

Giriş

Göç; savaş, doğal afet, yeni iş imkânları arama gibi nedenlerle bir yerden başka bir yere geçme eylemini ifade eder. Siyasi, sosyal ve ekonomik sebeplerle yaşayabilen göçün “toplumsal- siyasi boyutu olduğu gibi bireysel boyutu da bir o kadar önemlidir” (Aytaç, 2012: 17). 24. Temmuz. 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile yaşanan zorunlu göç, hem bireysel hem de toplumsal tarihte önemli kırılmalar yaratmıştır. “Lozan Antlaşmasının azınlıklar maddesi, Doğu Trakya’daki Türkler ve Anadolu’daki Rumların karşılıklı olarak yer değiştirmesi esasına dayalıdır”(Akyüz, 2010:208). Mübadelede yaşananlar siyasetin yanı sıra sosyoloji, tarih ve edebiyat gibi önemli alanların da konusu olmuştur. Araştırmacılar, Erken Cumhuriyet döneminde, Türk-Yunan nüfus mübadelesinin “Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş anlatısının gölgesinde kalmış ve en sonunda “resmi tarih”in içinde kıyıda köşede bir konusu” (Er-can, 2006:86, Yıldırım, 2006:24) olduğunu belirtirler.

Küreselleşen dünyada önemi artan göç olgusu özellikle edebiyat, sinema ve resim gibi sanat dallarının önemli malzemesine dönüşmüştür. “Yaşanan göçlerin üç farklı boyutu vardır. Dolayısıyla göçmenler, göçmenleri uğurlayanlar ve göçmenleri kabul edenler göçü bu boyutlardan birisi ile algırlar. Üstelik gruplar halinde yapılmış olsa bile göçe katılan her bireyin kendisine ait yaşanmışlıkları ve gerçeklikleri vardır” (Karaca, 2012: 23). Sanatçılar, bu öznel deneyimleri kurguya taşıırken insani öze odaklanmıştır.

Yaşar Kemal, savaş ve göçlere tanıklık etmiş insanların dramını şiirsel bir dille anlatırken karakterlerin öznel deneyimlerini merkeze alan önemli bir yazardır. *Bir Ada Hikayesi Dörtlemesi*, 1915-1925 yılları arasında yaşanan savaşların ardından yıkıma uğrayan bir coğrafyada yer değiştirmek zorunda kalan yaralı insanların ayakta kalma çabasını yansıtmaktadır. Mübadele sürecinde iki devletin imzaladığı anlaşma maddeleri, kendi yurtları gibi benimsedikleri topraklardan ayrılmak zorunda bırakılan öznelerin varoluş mücadelesi üzerinden sorgulanmaktadır. Dörtlemede resmî tarihin hâkim anlatılarının dışına çıkan bir söylem dikkat çekmektedir.

Dörtlemenin ilk romanı, *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*, mübadele haberi ile yıkılan ve adadan ayrılmak zorunda bırakılan topluluğun hazin veda öyküsünü anlatmaktadır. Rum Vasili dışında herkes adadan ayrılmak zorunda kalır. Tanık olduğu savaşlar nedeni ile yaralı öznelerden biri olan Poyraz Musa adaya sığındığında savaş ve göçün ortak acıları sayesinde Vasili ile arasında diyalog kurulur. Bu çalışmada ikinci roman “Karıncanın Su İçtiği” ele alınacak ve göç olgusu üzerinden tahlil edilecektir.

¹Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Roman, çekilen tüm acılara rağmen umudu yitirmeyen karakterlerin hayata tutunma öyküsüdür. Savaş ve göçler nedeni ile tüm Anadolu çok zor durumda olsa da anlatıcı karamsar değildir. "İnsan ne kadar yozlaşırca yozlaşsın, insanları insan yapan koşullar değil mi? Onları toprak, gök, deniz, hava, güneş yaratmadı mı? Onların kültürel, sosyal kalıtları yok mu? Öyleyse, insanlar kaldıkları yerden kendilerini yeniden yaratmaya başlarlar" (Kemal, 2015: 161) diyen Yaşar Kemal, mübadillerin kendi çabaları ile geleceklerini şekillendirme gücüne dair inancını sıkça vurgular. Ben ve öteki arasındaki sınırları yok edecek duygu ortaklığına dikkat çeker. Hakim kahramanlık hikayelerinden uzaklaşan yazar, insanın karmaşık ruhunun derinliğine ve zenginliğine odaklanır. Savaş ve göçlerle "mikro tarih anlatısı" na dönüşen bedenlerin öznel deneyimlerine kulak verilmesi gerektiğini savunur.

Karınca'nın Su İçtiği adlı roman farklı toplulukların kültürel kimliğinde büyük bir kırılmaya neden olan göçleri ayrıntılı biçimde ele almaktadır. *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanında adadan ayrılmak istemeyen Rumların acısını Yunanistan'dan Türkiye'ye göçe zorlanan mübadillerin de hissettiği vurgulanır. Sadece demografik bir değişim olarak görülemeyecek göç, farklı toplulukların kaderini şekillendirecek olayların kaynağıdır. Yaşar Kemal, zorunlu göçün büyük bir trajediye dönüşmesini ustalıklı anlatmaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2010). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Altuğ, F. (2006). Bir Ada Hikâyesinde Travma, Deneyim, Özne. *Kitap-lık*, 101, 83-89.
- Arı, K. (2003). *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Assman, J. (2015). *Kültürel Bellek*. Ayşe Tekin (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Ay, F. (2011). *Yaşar Kemal'de Göç Olgusu*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kültür Üniversitesi.
- Çebe, Ayaydın G. (2015). Bir Adanın Hikâyesini Anlatmak: Yaşar Kemal'de Tarih, Bellek, Doğa. *Erdem*, 68: 5-22.
- Ercan, S. (2006). *Yaşar Kemal, Ahmet Yorulmaz ve Sabâ Altınsay'ın Eserlerine Lozan Mübadelesinin Yansımaları*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:Yeditepe Üniversitesi.
- Aytaç, G. (2012). Edebiyatta Göç. Metin Turan (Yay. Haz.), *Göç Kimlik ve Edebiyat* (s. 17-23). Ankara: KIBATEK.
- İrızık, S. (2013). Yaşar Kemal's Island of Resistance. *Contemporary Middle Eastern Cultures, Literature, Cinema and Music*, Londra: Routledge: 49-63.
- Kabacalı, A.(2002). Yaşar Kemal Söyleşisi. *Cumhuriyet Kitap*, 30 Mayıs 2002, 641, 3-4.
- Karaca, B. (2012). Göç Olgusu ve Edebiyat. Metin Turan (Yay. Haz.),*Göç Kimlik ve Edebiyat* (s. 23-31). Ankara: KIBATEK.
- Köroğlu, E. (2015). Yaşar Kemal'in Bir Ada Hikâyesi Dörtlüsünde Eleştirel Tarih. Kolektif Anlatı ve Toplumsal İmgelem. *Monograf*, 3, 219-247.
- Kemal, Y. (2015). *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor / Alain Bosquet ile Görüşmeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Y. (2017). *Karınca'nın Su içtiği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mignon, L. (2014). Dictionary of Literary Biography Turkish Novelists Since 1960. Vol. 373. Çimen Günay Erkol, Burcu Alkan (Edit.) Gale: Cengage Learning.
- Önder, A. (2011). 1980 Sonrasında Türk Edebiyatında Çokkültürlülük. *Yaba Edebiyat*, 73-74: 43-44.
- Türker, O. (1998). Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Ahali Mübadelesi'nin 75. Yılı, *Tarih ve Toplum*, (29)172, 34-44.
- Yıldırım, O. (2006). *Diplomasi ve Göç: Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi (2002). Lozan Konferansı'ndan sonra tarihin en büyük göçü yaşandı. (15.08.2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/lozan-konferansindan-sonra-tarihin-en-buyuk-gocu-yasandi-38415143adresi>)

Bölüm 6

YABANCI DİLİN İŞ YAŞAMINDAKİ ÖNEMİ VE YABANCI DİL KURSLARININ MESLEKİ BOYUTU: İSMEK ÖRNEĞİ

Kemal YILDIZ¹

Giriş

Firmaların hizmet verdiği alanın dünya çapına genişlemesi ve buna bağlı olarak bilgi ve işgücünün tüm dünyada mobilize olması küreselleşme denen olguyu oluşturan ana etkenlerdir. Bu çalışmanın amacı, son 40 yıldır hemen hemen tüm dünyaya yayılmış olan küreselleşme sebebiyle önemi gittikçe artan yabancı dilin iş yaşamındaki öncelik derecesinin ortaya konulmasıdır. Çalışmada yaygın eğitim kurumu olan İSMEK yabancı dil kurslarına devam eden kursiyerler üzerinden tespitler yapılmıştır. Hem iş arayanların işe girişinde hem de mevcut çalışanların kariyer ilerlemesinde yabancı dilin etkisi ve bu süreçlerde hangi yabancı dillerin daha çok tercih edildiği üzerinde durulmuştur. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde yaygın eğitimden ve yabancı dilin iş yaşamındaki öneminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde kurslarda yabancı dil öğrenen katılımcılara uygulanan anketlerin verileri analiz edilmiştir. Son bölümde ise verilerin analizinden çıkan bulgular üzerinde tartışılmıştır.

Tarım toplumundan endüstri toplumuna geçişin ilk safhasında hâkim olan iktisadi görüşün liberalizm olduğu bilinmektedir. Bu görüşe göre; kendi istek ve tembelliği dışında hiç kimsenin işsiz kalması söz konusu değildir. Ancak zaman geçtikçe bu anlayışın doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1929 Büyük Ekonomik Buhranında insanların konjonktürel olarak işsiz kalabilecekleri görülmüştür. Günden güne bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle de vasıfsız işgücü yerine nitelikli işgücü ihtiyacı doğmuştur. 1970'lerde bilgi teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla nitelikli işgücü, işgücü piyasasının en önemli unsuru haline gelmiştir. Artık teknik personele, teknisyenlere, teknikerlere, mühendislere ve profesyonellere iyi şartlarda çalışma imkânının önü açılmıştır. Teknolojinin değişik dilleri konuşan çeşitli ülkelerde üretilmesi, üretim ve insan kaynakları tekniklerinin çeşitli ülkeler arasındaki alışverişi, ihracat ve ithalat faaliyetleri yabancı dil bilmeyi zorunlu hale getirmiştir. Küreselleşme ile birlikte her bireyin bir ya da birden fazla dil öğrenmesi, konuşup yazabilmesi (Ada ve Şahenk, 2010: 63) teknik yeterlilikler gibi zorunlu bir nitelik olarak öne çıkmaya başlamıştır. Yabancı dil bilen bilgi işçileri çağı olan çağımızda internet aracılığıyla dünyanın en uzak noktasıyla anlık iletişime geçilebilmiş, bilgi teknolojileri yanı sıra taşıyabildiğimiz cep telefonlarına kadar inmiştir. Bu teknoloji ve iletişimden maksimum fayda

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İİBF, kyildiz@bandirma.edu.tr

Yabancı dil bilmek bir fırsat olarak görülmektedir. İşe giriş, kariyerde yükselme, yaratıcılığı ve rekabet gücünü artırma fonksiyonlarının olduğuna dair kanaat oldukça yüksektir. Araştırmanın diğer bulguları ise piyasada en fazla aranan yabancı dilin İngilizce olduğu ve bunu Arapça, Almanca ve Rusça'nın takip ettiği, teknolojik gelişmelerin yakın gelecekte dil bilmemeyi bir problem olmaktan çıkaracağı ve en eksik kalmış dil yeteneğinin konuşma yeteneği olduğudur.

Kaynakça

- Ada, S. ve S. S. Şahenk (2010). Avrupa Dil Portfolyosu ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi. *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18(1-2), 63-88.
- Akpınar, A. T. (2016). Çalışanların İş Bulma Kanallarına Göre Profilini Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11, 303-317.
- Batur, Z. (2017). Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisinin Edinimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 42-75.
- Benli, A. ve L. Şahin (2004). İnsan Kaynakları Yönetiminde İşgören Bulma ve Seçme: Çınar Hotel Uygulaması. *Bilgi*, 8, 113-124.
- Çavdar H. ve M. Çavdar (2010). İşletmelerde İşgören Bulma ve Seçme Aşamaları. *Journal of Naval Science and Engineering*, 6(1), 79-93.
- Chen, R. (2016). Politics, Economics, Society, and Overseas Chinese Teaching: A Case Study of Australia. *Chinese Education & Society*, 49, 351-368.
- CNNTÜRK (2018). Yabancı dil iş hayatında ne kadar önemli?. (12/01/2018 tarihinde <https://www.cnnturk.com/teknoloji/yabanci-dil-is-hayatinda-ne-kadar-onemli> adresinden ulaşılmıştır).
- Diken, A. (2014). İşletmelerde Yetmişmiş İşgücü Sorunu ve Eğitim. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 7(1-2), 219-232.
- Habertürk (2018). Farklı Olan İş Hayatında Kazanır. (18/02/2018 tarihinde <http://ik.haberturk.com/insankaynaklari/haber/866612-farkli-olan-is-hayatinda-kazanir> adresinden ulaşılmıştır).
- Karatepe, Ç. (2005). Avrupa Konseyi Dil Kriterleri ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Politikalarının Geliştirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 49-61.
- Özer, M. ve K. Biçerli (2003). Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 55-86.
- The Guardian (2014). Why language skills are great for business. (28/12/2017 tarihinde <https://www.theguardian.com/small-business-network/2014/dec/16/language-skills-great-business> adresinden ulaşılmıştır).
- TÜİK (2018). Haber Bülteni. (15/02/2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27692> adresinden ulaşılmıştır).
- Türkoğlu, A. ve S. Uça (2011). Türkiye'de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 48-62.

Bölüm 7

AZERBAYCAN ÇOCUK EDEBİYATI'NDAKİ ŞİFÂHÎ TÜRLERİN TASNİFİNE DAİR TESPİT VE ÖNERİLER

Atıf AKGÜN¹

Giriş

Türk Dünyası'nda güçlü Çocuk Edebiyatı geleneğine sahip sahalardan biri Azerbaycan'dır. Genelde bütün Dünya Çocuk Edebiyatlarının beslendiği en temel kaynak olan sözlü edebiyat ürünleri, Azerbaycan Çocuk/Uşak Edebiyatı'nın² geçmişten günümüze kadar beslendiği en temel kaynak olmuştur.

Azerbaycan Halk Edebiyatı ürünleri arasında Çocuk Edebiyatı dâhilinde değerlendirilen ürünler, gerek nitelik gerekse nicelik bakımından zengin bir görünüme sahiptir. Söz konusu dairede ele alınabilecek sözlü türlerin hususiyetleri, muhtelif çalışmalarda ortaya konulurken konu özellikle "Uşak Folkloru" adı altında verilir. Çağdaş Azerbaycan Çocuk Edebiyatı ile Türkiye'deki Çocuk Edebiyatı arasındaki etkileşimin sınırlılığı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu alandaki şifâhî türlerin önemli ortaklıklarına rağmen Türkiye'deki bilinirliği benzer şekilde sınırlıdır. Bu incelemede Türklere ait çocuk edebiyatlarının Türkiye'de olduğu gibi diğer Türk Dünyası Edebiyatlarında da beslendiği en temel kaynak olan şifâhî edebiyatın Azerbaycan Çocuk Edebiyatı'ndaki yeri, "türler" ekseninde tespit edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu türlerin tanıtımında örnek metinlere yer verilmiş, zengin tür varlığının muhtemel tasnif esasları tespit edilmiştir. Mukayese metodu kullanılarak muhtelif şifâhî türlerin Çocuk Edebiyatı bağlamındaki benzer ve ortak yönleri tespit edilmiş ve bu türlerin genel özellikleri ortaya konularak bir yöntem oluşturulmuştur.

Latince "genus"tan türetilen "tür"³ en genel manasıyla *benzer özelliklere sahip varlıkları aynı grupta toplayan kavramın* adı olarak kullanılırken edebiyat biliminde "tür"ün kesinlik arz etmemekle birlikte birbirine yakın tanımlamalarda, benzer özelliklere sahip edebî ürünlerin toplandığı sınıfları ifade eden bir anlamı olduğu görülmektedir. Sıklıkla birbirine karıştırılan "şekil-biçim" kavramı ise daha ziyade teknik (mısra ve kafiye düzeni vb.) hususiyetler ile "tür" kavramından farklılaşırken; "tür", yapıyı da içine alan ve daha ziyade muhtevanın belirleyici olduğu bir tanımlama ile karşımıza çıkmaktadır. Sözlü türlere odaklanılan çalışmaların bu bağlamda verdikleri izahatlarda, ilgili terminolojiyi daha ziyade Halk Edebiyatı kaynaklarından almaları yerinde olacaktır.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Edebiyatları ABD.

²Söz konusu disiplin Azerbaycan Edebiyatı literatüründe "Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı" adıyla yer alır. Bu incelemede Türkiye'de kullanılan 'Çocuk Edebiyatı' terimi tercih edilmiştir.

³Vladimir PROPP, "Folklor Türlerinin Tasnif Esasları", (Çev.: Metin Özarslan), Millî Folklor, C. 5, S. 38, 1998, s. 120.

Türk Çocuk Edebiyatı ile mukayese edildiğinde arzulama, azizleme, besleme, eğlen-dirme, acıtma vb. birçok türün tam karşılığı olan türlere rastlanılmaması da Azer-baycan Çocuk Edebiyatı'ndaki zengin şifâhî tür varlığını ortaya koymaktadır.

Azerbaycan Çocuk Edebiyatı'ndaki şifâhî türleri günümüzde de canlı kılan ve yay-gınlığını sağlayan en önemli husus, söz konusu türlerin manzum ya da mensur oluş-larına, icracılarına, icra ortamlarına ve hitap ettikleri yaş gruplarına göre de zengin bir seçenek sunmasıdır. Bu çok yönlü yapı, onların kuşkusuz güncel kullanımına da kolaylık sağlamak ve edebî yeniden yaratımda tercih edilmesini artırmaktadır.

Kaynakça

- Ağamusa AXUNDOV (Redaktor), Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti, C. I-IV, Şerq-Qərb, Bakı, 2006.
- Ahmet Talât ONAY, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, (Haz.: Cemal KURNAZ), Akçağ Yayınevi, Ankara, 1996.
- Ali DUYMAZ, "Azerbaycan Tekerlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir Değerlendirme", Türk Dünyası İncele-meleri Dergisi, C. 5, S. 1, İzmir, 2005.
- Aygün ƏHMƏDOVA, Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı, Elm və Təhsil Nəşriyyatı, Bakı, 2012.
- Aynur XƏLİLOVA, "Çağdaş Ədəbi Mənzərədə Görünən Yaxud Görünməyən Uşaq Ədəbiyyatı", Ədəbiyyat Qəzeti, 16 Temmuz, 2016.
- Azad NƏBİYEV, Azərbaycan Həq Ədəbiyyatı, Turan Nəşrlər Evi, Bakı, 2002.
- Bəhlul ABDULLA, Azərbaycan Şifahi Xəq Ədəbiyyatı (Antologiya), I-II, XXI- Yeni Nəşrlər Evi, Bakı, 2001.
- .....; Azərbaycan Şifahi Xəq Ədəbiyyatı Antologiyası, Çəşioğlu Nəşriyyatı, Bakı, 2004.
- .....; Azərbaycan Mərasim Folkloru, Qismət Nəşriyyat, Bakı, 2005.
- Ehliman AHUNDOV (Der.), Azərbaycan Həq Yazını Örnəkləri, (Türkiyə Türkçesine Aktaran: Semih TEZ-CAN) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.
- Füzuli ƏSGƏRLİ, Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatının Mərhələli İnkişafı, Adpu Nəşriyyatı, Bakı, 2009.
- Füzuli BAYAT, Folklor Dərsləri, Elm və Təhsil, Bakı, 2012.
- Qara NAMAZOV, Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı, Bakı Devlet Universiteti Nəşriyyatı, Bakı, 2007.
- .....; Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı Antologiyası I-II-III, Öndər Nəşriyyatı, Bakı, 2004.
- Xanım MUSTAFAYEVA, Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı, Elm Nəşriyyatı, Bakı, 2011.
- Hüseyn İSMAYİLOV (Elmi Redaktörü), Azərbaycan Şifahi Xəq Ədəbiyyatına Dair Tədqiqlər, C. XIX, Səda Nəşriyyat, Bakı, 2006.
- Hüseyn İSMAYİLOV və Tahir ORUCOV, Azərbaycan Xəq Ədəbiyyatından Seçmələr (Qaravəllilər, Oyunlar və Xəq Tamaşaları), Şərq-Qərb, Bakı, 2005.
- Məhərrəm QASIMLI (Məsul Redaktör), Azərbaycan Ədəbiyyatı Tarixi, C. I, Elm Nəşriyyatı, Bakı, 2004.
- Metin EKİCİ, Həq Bilgisi (Folklor) Dərləmə və İncələmə Yöntəmləri, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2016.
- Müfide Nilay EKER (Redaktor), II. Beynəlxəq Türk Xəqləri Uşaq Ədəbiyyatı Qongresi Materialları, Qafqaz Universiteti Dizayn və Nəşriyyat Şöbəsi, Bakı, 2012.
- Nurəddin SEYİDOV, Tapmacalar, Şərq-Qərb Nəşriyyatı, Bakı, 2004.
- Oruc ƏLİYEV, "Tapmacaların Janr Xüsusiyyətləri və Nağıllarda Yəri" Azərbaycan Şifahi Xəq Ədəbiyyatına Dair Tədqiqlər, C. XIX, (Elmi Redaktor: Hüseyn İSMAYİLOV, Nəşrinə Məs'ul: Əziz Ələkbərli), Səda Nəşriyyatı, Bakı, 2006.
- Paşa ƏFƏNDİYEV, Azərbaycan Şifahi Xəq Ədəbiyyatı, Maarif Nəşriyyatı, Bakı, 1992.
- Ramazan QAFARLI, "Uşaq Folkloru", Azərbaycan Ədəbiyyatı Tarixi, C. I, (Məsul Redaktör: Məhərrəm QA-SIMLI) Elm Nəşriyyatı, Bakı, 2004.
- .....; Uşaq Folklorunun Janr Sistemi və Poetikası, Elm və Təhsil, Bakı, 2013.
- Ramil ƏLİYEV, Azərbaycan Şifahi Xəq Edebiyatı (Müasir Aktuel Problemlər) " " Nəşriyyatı, Bakı, 2014.
- Sevinç NURUQIZI, Tapmaca, Təhsil Nəşriyyatı, Bakı, 2009.
- Sönməz ABBASLI, Azərbaycan Lətifələrinin Regional Xüsusiyyətləri, Nurlan Nəşriyyat, Bakı, 2011.
- Şəbnəm GÖKALP, Azərbaycan Sözlü Edebiyatında Laylalar (Ninnilər), Yayımlanmamış Yüksək Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Həq Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara, 2002.
- Vladimir PROPP, "Folklor Türlerinin Tasnif Esasları", (Çev.: Metin Özərslan), Millî Folklor, C. 5, S. 38, 1998.
- Vüqar ƏHMƏD, Azərbaycan Uşaq Ədəbiyyatı (Dərs Vəsaiti), Müəllim Nəşriyyatı, Bakı, 2006.
- Yurdun Nağıl Bağı, Tutu Uşaq Mədəniyyət Mərkəzi, Bakı, 1998.